

CAPÍTOL I

En travessar la cruïlla, Mark Gurabardhi es va fixar a mà dreta en un agombolament de gent que cada cop es feia més gran. Potser hauria continuat la marxa sense entretenir-se si no fos que va sentir pronunciar la paraula «serp», i amb un to més de sorpresa que no pas de por.

«¿Una serp en aquest temps?», es va estranyar ell també tot dirigint-se cap al grupet per comprovar què passava. La majoria de vianants que s'hi havien aplegat eren badocs moguts pel mateix sentiment. «¡Doncs sí, i tant que és una serp! —deien tot apartant-se per deixar lloc als qui anaven arribant—. Llàstima que no es pugui saber si és viva o morta.»

Al primer cop d'ull Mark va estar segur que el rèptil no era ni viu ni mort, sinó que simplement estava hibernant.

Dos vailets llançaven mirades ràpides i plenes de satisfacció cap a aquella petita munió de gent: tot i que no es podien explicar com s'ho havien fet, tothom s'ensumava que l'havien desenterrat ells. Per demostrar que tenien tots els drets sobre el rèptil, l'anaven empenyent d'un costat a l'altre amb uns bastonets. A cada gest que feien, els tafaners reculaven un pas, però sempre hi havia algú que deia: «No tingueu por, les serps adormides no mosseguen i si ho fan no hi ha cap perill, tenen el verí massa fluix, com diluït».

Un home guarnit amb un barret de feltre mirava aquí i allà com si busqués algú en qui descarregar la seva ràbia: «Als albanesos ja ens està bé —semblava que digués—, ¿es poden imaginar ments més malvades? En comptes de pensar a entretenir-se amb alguna cosa útil, ¡vet aquí que ens llevem amb la idea estrambòtica d'anar a desenterrar serps! Malparits, ¿què dimoni se us acut de bon matí? Si es tractés de treure de terra un gerro antic o un recipient de bronze, com es fa gairebé a tot arreu, no mouríeu ni un dit, ¡i en canvi per coses tan repugnants sou únics!»

Dos altres xerraven sobre què caram es podria fer amb aquell rèptil. ¿Tornar-lo a entaforar a la terra d'on l'havien tret perquè, tal com volia la natura, hi esperés la calor, o bé col·locar-lo vora una llar de foc —encara que això exigís algunes precaucions— per fer-lo fondre?

—Però, a veure —va intervenir un tercer—, ¿voleu dir que esteu bé del cap? Ens hem pelat de fred tot l'hivern i ningú no ha pensat en nosaltres, ¿i ara ens hauríem de preocupar d'escalfar els ofidis?

—Només es veuen i se senten bestieses —va etzibar una vella—. ¡Mai de la vida, i Déu sap com n'ha estat de llarga, no havia vist que a una trista serp no la deixessin hibernar tranquil·lament!

Mark va girar cua amb la intenció d'allunyar-se. Si el seu amic Zef hagués estat allà, segur que hauria descobert algun lligam simbòlic entre aquell rèptil encarcerat i el pas dels esdeveniments en el món en què vivien. Feia quinze dies, mentre xerraven plegats sobre l'evolució d'aquest estrany univers, Zef, evocant les monstruositats que hi destacaven, li havia recordat la història de la noia que s'havia casat amb un escurçó. I havia afegit, pensatiu: «Tots els rostres que canvien la màscara avui per demà, com en el teatre antic, no auguren res de bo».

De cop, Mark es va sentir un pèl culpable de no haver-se preocupat del seu amic, que feia més de quinze dies que no veia ni al cafè ni al despatx.

El cotxe de policia que el va avançar li va fer aixecar el cap. A la pols negra que s'havia enlairat fent espirals, i com ofesa perquè l'havien tret del seu ensopiment, li havia costat apaivagar-se abans de tornar a caure al carrer adormit.

El vehicle circulava a gran velocitat, però Mark va arribar a copsar la mirada del comissari. Assegut al costat del conductor, li havia semblat i tot que havia girat una mica el cap per observar-lo.

Havia tingut ganes de cridar-li: «¡Cuida't de les teves coses, manaire!». No suportava que es gressin per mirarlo. I en aquest cas se li feia encara més desagradable perquè havia notat que l'altre, sempre que el trobava al cafè, el repassava amb una mirada més i més inquisitiva. Va estar a punt de somriure pensant que no feia gaire, com qualsevol altre, s'hauria angoixat creient que se li havia escapat algun mot ambigu, potser culpable. Curiosament, ara gairebé li agradaria sentir-se una mica espiat... Però era tard, massa tard, per a això i per a moltes més coses.

El pas d'un segon vehicle, aquesta vegada una ambulància que anava a tot drap en la mateixa direcció, el va acabar de convèncer que havia passat alguna cosa excepcional.

«Esperant, és clar, que no vagin així de llançats per això de la serp», va pensar, traient-se de seguida aquella idea del cap.

En acostar-se a l'edifici on tenia l'estudi, es va tornar a recordar de l'estranya història que li havia explicat Zef: el prometatge d'un noia amb un escurçó, i el casament, les tonades de música punyents, la primera nit... En aquest punt de l'evocació se li solia escapar un sospir.

Abans d'obrir la porta es va quedar amb la mirada clavada en el batent dret. Li va semblar veure-hi la marca d'un patac. De seguida va caure que era la mateixa fregada que li havia cridat l'atenció feia una setmana, quan va pensar que devien haver intentat esbotzar-la.

Feia la mar de temps que els vidres de l'estudi no s'havien rentat. Així i tot, l'habitació gran estava força ben il·luminada. Potser més del que calia. Va girar la vista cap al cavallet, on encara hi havia un nu inacabat, i després cap als altres quadres penjats de qualsevol manera aquí i allà. Alguns estaven arrencats a terra, gairebé tots contra la paret. Si bé feia força temps que els hi havia desat, se sabia de memòria en quin ordre estaven posats: «La delegada», «La festa del pa», «Primavera a la muntanya», «Miner amb llanterna»...

Es va plantar davant del cavallet, va començar a mirar quins pinzells faria servir i va tocar lleument la tela, a la part de sota del ventre nu, on a penes havia començat a pintar l'ombra del pubis. «Tant de bo no se li hagi acudit de tornar-se a tallar els pèls», es va dir tot mirant-se el rellotge. La seva amiga estava a punt d'arribar. No feia gaire havien tingut una petita discussió per la pilositat del seu baix ventre. S'havia escarrassat a explicar-li que allò no tenia a veure només amb els seus gustos personals de mascle, sinó que era sobretot una qüestió artística: de cap de les maneres no podia reproduir en la seva pintura un pubis estretit com els que es veuen en les pel·lícules eròtiques o en les desfilades de moda. Li havia costat molt que ho entengués.

Es va tornar a mirar l'hora. Com cada vegada que s'havien separat, tenia ànsia per observar els canvis més ínfims que s'haguessin produït en el seu físic. Però ara que tornava de la capital, un desig ardent, amb un punt d'excitació particular, s'afegia a la seva curiositat.

Per no pensar en ella, es va posar a voltar vora el cavallet: va ordenar els pinzells, es va mirar els tubs de pintura, en va prémer dos entre els dits. Sense saber gaire per què, es va preguntar si l'havien estat vigilant durant tots aquests anys que havien passat. Últimament era una pregunta que molta gent es feia. Deien que hi havia hagut molts de judes, especialment entre els escriptors i els pintors.

Es va fixar en les taques de pintura escampades damunt del cavallet. Roig venecià, groc Van Gogh, blau de... presó. En altres temps, aquest color havia portat el seu amic Guentian al camp de Spaç.

Va agafar un pinzell i va barrejar uns colors en un raconet de tela buit, tal com solia fer per exercitar la mà o quan estava molt nerviós. Va fer dues passes enrere per contemplar la taca. Havia sentit dir en una conversa —¿o potser ho havia llegit en antigues cròniques, a menys que ho hagués somiat després per l'efecte de la conversa o de la lectura?— que, just abans del gran incendi de Voskopyja, va ser en les teles dels pintors on primer es va observar el pressentiment del desastre. Hi havia aparegut aquí i allà un vermell neguitós, que no havia vist mai ningú.

Va estar a punt de somriure: ¿de quin color podia ser l'època que travessaven? Un període transitori, deien sovint. Dit d'una altra manera, hermafrodita, o com deien els antics, «mig cabra mig boc». Va observar la taca que acabava de fer per recordar-la i va insinuar una ganyota. Aquella grisor desprenia un no sé què tenebrós. ¡Semblava com si un dels dos, el Temps o ell mateix, que l'expressava precisament amb aquell matís, fos la mort per a l'altre!

Es van sentir els passos alegres de la seva amiga a l'escala. S'havia fet un nou pentinat que li quedava molt bé i, en abraçar-la, va notar que també havia canviat de perfum.

Tot despullant-se li anava explicant notícies de la ca-

pital. Hi tornava a haver aldarulls estudiantils. A més, semblava que les declaracions a la BBC de l'aspirant al tron havien envalentit els monàrquics, que havien resuscitat el seu partit.

Tenia la impressió que l'explicació de la noia es tornava cada cop més clara a mesura que es treia la roba... Corria la brama que volien repartir l'Estat... dit d'una altra manera, tota la riquesa nacional, o sigui, les millores socials de quaranta-cinc anys de socialisme...

Es delia especialment quan la veia despullar-se així, quan tots dos fingien que no sabien per què es despullava: si per posar o per fer l'amor. Aquest ritual era oportú, sobretot els dies que estaven empipats. Una petita discussió podia impedir que ell l'abracés, o que ella li acceptés ni que fos una manyaga als cabells, mentre que el fet de despullar-se no tenia res a veure amb la disputa. Amb aquesta operació simplement realitzava la seva funció de model, encara que els gestos per treure's la roba la fessin encara més desitjable.

Circulava el rumor que el ministeri de Justícia havia autoritzat la creació d'associacions d'homosexuals, homes o dones, si bé els noms dels fundadors encara es mantenien secrets. Acabava d'obrir una editorial especialitzada exclusivament en escriptors mundans.

—Mira, mira —va fer tot acostant el cap a les aixelles de la noia—. ¿T'ho has tret tot?

—Sí —va fer ella—, però a baix, tal com havíem quedat, no m'hi he tocat res.

—¿Tens algun motiu especial per fer-ho en aquesta zona? —va mormolar ell.

—El mateix que totes les dones —va respondre vocalitzant les paraules—. A Tirana totes ho fan.

Es va treure les calcetes i ell va poder comprovar que la petita pelussera púbica estava intacta.

També s'havia creat una Associació de joves idealistes, i una altra amb un nom si més no curiosíssim: l'Associació postpessimista. L'insult de moda era «¡A prendre pel cul!». Pel que fa als estudiants d'una certa facultat, es preparaven per a una nova manifestació que portaria com a consigna «¡Fora el poble!».

Entre frase i frase la noia reia amb un somrís carregat d'erotisme; les galtes se li enrojolaven cada vegada més i semblava com si les pestanyes hi haguessin de vessar un polsim de llàgrimes.

—¿No he de fer de model? —va dir amb veu maliciosa mentre ell l'atreia cap al llit.

—Després, preciosa... És diumenge —va afegir al cap d'un moment—, els despatxos de sota estan tancats, de manera que pots cridar tant com vulguis.

Va fer uns quants gemecs, però no pas tan forts com s'esperava ell.

—¿No tens ganes de treballar? —li va preguntar ella quan en comptes d'acostar-se al cavallet, com feia sempre que sortia del llit, el va veure que s'aturava, pensarós, davant de la vidriera.

Es va imaginar la insatisfacció en els ulls d'ella, com la darrera vegada en què, més o menys, havia passat el mateix. S'ensumava que aquella recança era com l'última compensació del perdedor quan les relacions entre amants es refreden. Preguntant-se si allò no era l'única esperança (invocació d'una crisi espiritual pròpia de qualsevol artista, incomprensió de l'època, etc.) per recuperar la seducció que, segons ell, havia deixat d'exercir sobre la noia, estava disposat i tot a sacrificar provisionalment la seva pintura.

—¿Què vol dir això del repartiment de l'Estat? —va preguntar sense girar-se—. Ho trobo molt estrany.

La noia va arrugar el front abans de respondre.

—Francament, ni jo no ho he acabat d'entendre... Crec que volen dir que, com que l'Estat ha estat socialista... és a dir, un bé de tots... ara que el sistema ha canviat... ens en pot tocar una part a cadascú... Però no n'estic ben segura...

—¡Ah! —va fer ell.

Des del carrer van arribar els udols angoixants d'una sirena de policia, seguits del brunzit d'un motor. A través de la vidriera va seguir el pas del cotxe.

—És la segona vegada que el cotxe de la policia passa a tota velocitat.

—Ai, m'havia descuidat de dir-t'ho: quan venia cap aquí, m'he trobat una amiga i m'ha dit que havien assaltat el Banc de l'Estat.

—¿Han assaltat el Banc de l'Estat? —va exclamar com si no s'ho pogués creure—. ¿N'estàs segura?

—¡D'això, sí!

—Assalt a un banc... —va fer com si es parlés a si mateix—. Unes paraules que sonen estranyes... No hi tenim l'orella gens acostumada, ¿oi que no?

—Sí, és la mateixa impressió que m'han fet quan les he sentit —va fer ella.

Li va demanar un cigarret i, quan ell acostava la mà per donar-li foc, li va semblar com si la noia fes un esforç per aguantar-se el riure.

—Potser no està bé dir-ho —va afegir ella—, però quan les he sentit m'han semblat, no sé com dir-ho... seductores... ¡com si fossin una cosa occidental!

A ell li va venir un atac de riure.

—¡És veritat! Tenim les orelles acostumades a coses molt diferents.

Volia afegir «a robatoris d'ovelles» o «de catifes», o «als perjudicis causats al patrimoni socialista», però immediatament la idea que si ella arribava a deixar-lo seria

una catàstrofe li va tallar l'embranchida en sec, com si fos una fulla de ganivet.

Últimament, d'ençà que s'havia ficat al cap que tot el que afectava la noia estava encarat cap al futur, mentre que a l'inrevés tot el que li era propi mirava cap al passat, els diàlegs així l'espantaven.

Es va acostar al llit, on ella encara estava estirada, nua, i li va xiuxiuejar a l'orella:

—¿I si plegués de pintar... em seguiries...?

Va dir «estimant» tan fluixet que ella només va sentir l'última síl·laba, i encara, gairebé imperceptible.

Va estar a punt de mossegar-se el llavi inferior. Quan tres anys enrere, esporuguida però més verge, havia entrat per primer cop en aquell estudi, no havia pas amagat que l'havia seduït sobretot la seva anomenada de pintor. Després, tot i adonar-se que la seva reputació no abastava pas les proporcions que s'havia imaginat, hi havia continuat igualment unida.

Mark mirava de dissimular la por que tenia últimament que l'acabés deixant, convençut que si ella se n'adonava el plantaria a l'acte. De moment li feia l'efecte que ella era l'única passera capaç de portar-lo més enllà i que, tan bon punt es trenqués, ell també s'enfonsaria.

—T'he fet una pregunta —li va dir acostant-li la boca a l'orella com si tingués cura que el seu missatge recorregués el camí més curt. En aquell moment no sabia avenir-se d'haver gosat plantejar la qüestió que més l'aterria.

Ella mantenia la mirada baixa i, contemplant-la, li va semblar que l'extremitat de les pestanyes era el punt del cos humà on millor es podia percebre la culpabilitat.

—No, no —va respondre—. I fins i tot... potser (¡Senyor, ella també esquivava la paraula fatal!)... potser més i tot que...

En qualsevol altra circumstància la seva resposta l'hauria amoïnat. ¿Què era aquest «potser» associat al seu art? ¿Potser valia més que aquest art deixés de ser? ¿Que només fos una aberració, una font de malentesos, un obstacle?

En una altra ocasió, potser aquesta idea li hauria passat pel cap, però tenia present la imatge encara viva de la seva decepció feia un moment, quan ella li havia dit: «¿No tens ganes de treballar?», i es va convèncer que en la imprecisió de la seva resposta no hi havia res que l'incités a dubtar.

Va continuar acariciant-li el ventre i els malucs, i ella va fer el mateix amb un atreviment com poques vegades havia mostrat. Ella el va atreure primer al seu damunt, i ell no va tenir temps de recordar-li que era diumenge i que els despatxos estaven tancats, ja que de bon principi la noia va fer un gemec que el va agafar totalment desprevingut.

CONTRACAPÍTOL I

Curiosament, ningú no es recordava de la falta que havia comès la família o el clan de la noia. La terrible falta que només es podia redimir amb el seu sacrifici.

Quan el pare l'havia cridat a l'habitació gran dels hostes per parlar-li'n, ella havia esperat el veredictes amb el cap cot. «És dur», li havia dit ell per segona vegada, però també ella per segona vegada li havia dit: «Pare, sigui el que sigui, obeiré». Estava decidida a conformar-se tant si es tractava que la tanquessin al convent com si s'havia de casar amb un nonagenari, o fins i tot, encara més terrible, si l'aparedaven en els fonaments del nou pont.

Havia pres el determini... Tanmateix, en sentir la sentència es va tornar blanca com la paret. «¿Què has dit, pare? M'hauré de casar amb un escurçó?» La il·lusió d'haver-ho sentit malament es va esfumar a l'acte. Sí, efectivament s'havia de casar amb un escurçó. No pas amb un home anomenat així per la seva perfídia, pel seu físic o per qualsevol altre motiu, sinó amb un escurçó de debò.

La notícia d'aquella unió monstruosa va sacsejar aquells dies de mitjans d'octubre més fort que el vent del nord. La gent estava estupefacta: «Passi que es faci una excen-

tricitat així, però ¿per què caram s'ha de fer pública?». D'altres que sabien que la publicitat era una de les clàusules de l'acord no es deixaven engalipar.

La casa de la noia retronjava nit i dia amb els cops que donaven a la porta. La gent hi acudia moguda pels sentiments més diversos: el desig de consolar la família o d'importunar-la encara més, la curiositat de saber més coses... I per dir: «¿Però per què ho heu acceptat? ¿Per què no ens heu consultat? I doncs, trenqueu la promesa... No, no la trenqueu. Perquè encara hi ha coses pitjors... Encara hi ha coses més espantoses...»

De mica en mica eren més els que deixaven de sorprendre's. Al capdavall, calia considerar tot aquest assumpte amb més flegma. Sens dubte, sentir-ne parlar feia venir una esgarrifança a l'espina, però ben mirat les coses no eren pas tan dramàtiques. El que s'anomenava casament amb una serp es podia considerar d'una altra manera. Es podia entendre com l'obligació de criar un rèptil a casa. Compromís insensat, certament, però ¿que potser són poques, en aquest món, les coses que ultrapassen els límits de la raó? Tenir un escurçó a casa no era pas un fet tan insòlit. La mateixa expressió «criar escurçons en les pròpies entranyes» demostra que temps enrere aquesta pràctica havia estat corrent. Per no esmentar països com la remota Xina o bé l'Índia, on a casa criaven serps com aquí gallines. No, no, aquest assumpte no s'havia pas de considerar tan tràgicament. Una obligació així representava una mena de sanció, o bé una marca semblant a la que abans estampaven als condemnats o als jueus, altrament dit, un tribut que calia pagar per redimir alguna falta greu. Una falta que, si no, potser hauria reclamat una vida humana.

Allò que molts havien qualificat de caprici sinistre, de desig frenètic d'aixafar l'altre, de demència albanesa, de fantasia incongruent, de barreja de vergonya i horror, es va dur a terme fins al final. Igual que l'anunci del prometatge, el casament formava part de les condicions imposades. Així doncs, el casori va tenir lloc segons el ritual, amb l'única diferència que l'Església en va quedar al marge amb un cert menyspreu i que, en lloc d'anar la núvia a casa del seu espòs, van acompanyar l'espòs fins a casa de la núvia.

L'hi van portar entaforat en una cistella lligada al llom d'un cavall, amb l'escorta dels paranimfs armats i del seu capítost, com per a un casament veritable. Després van cantar cançons nupcials, van tirar uns trets i, finalment, els paranimfs se'n van tornar a cavall tal com havien vingut, es va fer fosc i van acompanyar la jove núvia, anomenada des d'aleshores «la dona de l'escurçó», a la cambra conjugal, on «ell» l'estava esperant.

És fàcil imaginar quina nit va passar la família. I no només aquella gent va patir un turment. Tot el poble va passar la nit en blanc. Tothom esperava que se sentís el crit de la desgràcia. El de la noucasada mossegada pel seu espòs. El crit, també, de la família que acaba de trobar la filla morta. El crit de vés a saber qui davant una aberració tan monstruosa.

Però la nit va passar plàcidament i l'alba va arribar amb la mateixa quietud. Convençuts que el matí els recompensaria d'aquella llarga espera, a la matinada la gent va anar agafant el son. Descobrien d'allò més sorpresos que la tafaneria, quan ultrapassa els límits, se sol convertir en patiment.

El matí no els va decebre gens. Primer de tot se'n van anar cautelosament cap a la casa, i un cop desaparegudes les primeres reticències van picar a la porta. En el fons, tots eren del mateix poble i no tenien cap motiu per fingir indiferència pel que passava entre aquelles parets.

Quan els amos de la casa els van rebre amb un somriís als llavis, els vilatans van quedar bocabadats i no van saber què dir quan, abans i tot del que s'esperaven, van veure la noucasada, esplèndida, que anava i venia per la casa, radiant, i encara amb l'empolainament del dia abans ben visible a les galtes i al pentinat.

No li podien treure la vista del damunt. Com si estigués reflectida per miralls invisibles, una suau vermellor se li expandia pel rostre amb un somriure lleu i unes gotetes de rosada a les parpelles. Era una noia valenta, durant tot l'estiu havia sabut dissimular la seva pena, però ara semblava que fos l'alegria i no pas la tristor el que no pogués amagar.

Segurament que devia haver perdut el cap. Havia suportat aquella abominació tant com havia pogut, però havia acabat trencant-se com si fos de vidre. ¡Pobra noia!

Va ser la primera reacció que es llegia als ulls de tothom. Però tot seguit, després d'arrugar el front, van optar per una altra hipòtesi: a la nit havien mort l'escurçó i així s'havien alliberat de qualsevol angoixa.

Amb aquesta explicació al cap i una aprovació tàcita a la mirada, van sortir alliberats ells també del turment. Vet aquí, doncs, quin havia estat el desenllaç, l'únic possible, el que ells també havien pensat sovint sense gosar suggerir-lo en veu alta per no pecar.

Cap al final de la tarda van comparèixer els amos de l'escurçó traient el fetge per la boca i amb actitud amenaçadora.

«¡L'espòs!», van cridar des del pas de la porta. «¡Volem veure l'espòs!»

El pare de la núvia, que ja s'esperava la visita, els va convidar a entrar i els va acompanyar fins a la cambra de la parella.

L'escurçó jeia allà, tranquil, enroscat a la punta del llit conjugal. S'hi van apropar, el van observar minuciosament i van demanar disculpes a l'amo de la casa pels seus dubtes injustificats. Últimament el món s'havia tornat tan malvat i recargolat... Els havien insinuat aquella horrible sospita...

«Tant se val, tant se val», havia respost l'amfitrió. «És ben natural. ¿Que potser el món no és tot ell un dubte infinit?»

De setmana en setmana la curiositat va anar caient com les fulles que la tardor esgrogueïa, com si les acompanyés en la seva desbandada. Van arribar el fred i la pluja, es va tornar a encendre la llar de foc i, com cada començament d'hivern, la gent es va arraulir dins de casa.

A la casa on l'escurçó havia entrat de nuvi la vida seguia el seu curs com si res. La jove núvia es tornava cada dia més bella. I l'alegria no se li notava només en els ulls sinó en tot el seu cos. Els pits, que abans eren petits, li havien crescut, els malucs es gronxaven amb un balan-dreig nou. Ja només faltava que un dia digués al seu progenitor: «Senyor pare, gràcies per haver-me casat», si bé ja ho deïa amb els ulls.

Cap al tard, es pentinava i es maquillava una bona estona davant del mirall abans d'entrar a la cambra nupcial. I al matí es llevava cansada, però radiant com el dia abans.